

Цегельник Н.І.,
к.е.н., старший викладач
кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОБЛІКУ НА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ

Лісогосподарська галузь України належить до господарського комплексу, що має стратегічне значення для національної економіки, оскільки охоплює всі процеси, що пов'язані з відтворенням лісу та використанням стратегічного ресурсу – деревинної продукції. Загальна площа лісових ділянок, що належать до Лісового фонду України становить 10,4 млн.га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю – 9,6 млн.га [4].

Лісове господарство майже на всіх лісових землях України ведеться спеціалізованими державними та комунальними лісовими підприємствами підпорядкованими великій кількості міністерств, відомств та територіальних громад. В лісовому господарстві і лісозаготівлі на сьогодні господарює більше 3,5 тис. суб'єктів господарювання, з них біля 1 тис. підприємств і більше 2,5 тис. ФОПів. Наразі, стан лісогосподарських підприємств в Україні характеризується низьким рівнем всіх структурних елементів створеної доданої вартості, особливо наявністю значного відсотку збиткових підприємств і одержаних сум збитку. В 2019 році кожне шосте підприємство було збитковим, а загальна сума збитків становила 51,4 млн.грн. при позитивній динаміці починаючи з 2012 року.

Більшість продукції і послуг лісового господарства виробляється підприємствами Державного агентства лісових ресурсів України. Характеристика їх господарської діяльності наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники розвитку державних лісогосподарських підприємств Державного агентства лісових ресурсів України

Показники	2017	2018	2019	I півріччя 2020
Кількість суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління, усього, з них:	349	348	344	341
✓ працюючі	318	317	310	308
✓ прибуткові – з числа працюючих	297	302	300	276
✓ непрацюючі	31	21	24	23
✓ інформація відсутня	0	10	10	10
Чистий прибуток (збиток), млн. гривень	496,3	475,6	286,0	47,5
Дебіторська заборгованість, млн. гривень	258,0	403,0	641,8	639,1
Кредиторська заборгованість, млн. гривень	1555,0	1862,3	2167,9	2059,2
Загальна вартість активів, млн. гривень	4547,6	5041,5	5267,2	5178,6
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	47632	47342	45354	42110
Середньомісячна заробітна плата, гривень	8673	10990,1	10557,9	9723,4

В першому півріччі 2020 року Державному агентстві лісових ресурсів України було підпорядковано 341 підприємство, в тому числі неприбуткових – 32, не працювало – 23 і 10 – незрозуміло, що здійснювали. За 6 місяців 2020 року державний лісогосподарський комплекс одержав лише 47,5 млн.грн. чистого прибутку.

Показником, що характеризує ефективність діяльності лісогосподарських підприємств є рентабельність. Слід зазначити у 2019 році зменшення рентабельності діяльності у порівняння з 2018 роком з 2,8 % до 1,9 % [4].

За 2019 рік підприємствами галузі сплачено до бюджету 4,9 млрд грн податків, зборів та обов'язкових платежів, що на 0,1 млрд грн (3%) більше, ніж за 2018 рік. З них до Державного бюджету сплачено 3 млрд грн (60%), до місцевого – 1,9 млрд грн (40%). Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 39% (1,9 млрд грн), рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 27% (1,3 млрд грн) та податок на доходи фізичних осіб – 21% (1,1 млрд грн). Крім податків, підприємствами галузі за звітній період сплачено 1,3 млрд грн єдиного соціального внеску. Разом сплачено податків та ЄСВ – 6,2 млрд грн. [4]

При вище наведених показниках господарювання лісогосподарська галузь України функціонує в умовах значних ризиків в сфері тіньового обігу деревини, незаконних рубок лісових ресурсів, формування запасів деревостанів, організації облікового процесу і моніторингу лісів, використання можливостей функцій бухгалтерського, податкового і статистичного обліку щодо створення достовірної інформації про наявність лісових ресурсів та результатів їх переробки.

Обсяги незаконних рубок в 2019 році сягнули рекордного значення – 118,0 тис.м³ на 814,2 млн.грн., що майже в 7 разів більше в порівнянні з 2010 роком. В лісах України запаси деревини на 1 га складають 218 м³, це менше ніж в Швейцарії на 127 м³ або 37 % і відповідно 9 місце в Європі.

Рахункова палата України, прямо вказує, що в державі не здійснюється облік лісів, моніторинг їх реального стану, не ведеться державний лісовий кадастр та загалом не забезпечується належна державна політика у сфері лісового господарства [1]. Аудитори дійшли висновку, що через відсутність ведення державного лісового кадастру уповноважені органи не володіють достовірною інформацією щодо якісного та кількісного складу лісового фонду України. Останній державний облік лісів в Україні відбувся до 2011 року, і з того часу його не проводять. Лише за останні декілька років через незаконні вирубки лісів держава зазнала збитків понад 1 млрд. грн. Разом з тим рівень відшкодування завданих збитків не перевищує 3 %. Це може свідчити як про неефективність лісової охорони, так і про корупційні ризики [3].

За оцінками Офісу президента, близько 30 % деревини перебуває в тіньовому обігу і щороку держава отримує до 2 млрд.грн. збитків [2].

У попередженні тіньового обігу деревини важливу роль можуть відігравати оперативнотехнічний, фінансовий, управлінський, податковий та статистичний облік.

Система обліку може забезпечити запобігання тіньового обігу деревини в процесі відводу лісових масивів для лісозаготівлі, де створюються не обліковані запаси деревини та при переробці деревини шляхом налагодження контролю в процесі лісопиляння. Ніде не врахована деревини за результатами рубок в подальшому нелегально реалізується. Незаконний збут не облікованої деревини забезпечує отримання нелегального доходу, котрий в масштабах країни обраховується мільярдами гривень створюючи підстави для розвитку корупції в лісовій галузі. При чому, втрати несе як лісогосподарську підприємство, яке недоотримує дохід від не облікової деревини, так і держава у вигляді зменшення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Для організації використання та збереження лісових ресурсів необхідно мати достатню інформацію та ефективно управляти податковою системою, що діє в цій галузі. Така інформація формується обліковою системою лісогосподарського підприємства і особливо бухгалтерським обліком, який є основним інструментом забезпечення достовірного руху лісової продукції. Бухгалтерський облік із системою оподаткування може забезпечити:

1) відображення господарських операцій з оприбуткування деревини на всіх етапах її руху від виділення лісосік до реалізації і споживання готової продукції в лісогосподарському підприємстві;

2) створення ефективного комплексу облікових записів з використанням електронних комп'ютеризованих програм на Єдиній державній платформі облікового процесу деревини;

3) формування інформаційних ресурсів з руху деревини в системі рахунків бухгалтерського обліку;

4) систему раціонального використання податкових платежів через бюджетні програми на розвиток галузі.

Таким чином, спільна інформаційна база всіх видів обліку на лісогосподарських підприємствах повинна забезпечити ефективну систему управління і попередження умов виникнення джерел тіньового обігу деревини.

Література

1. В Україні відсутній облік лісів, моніторинг їх стану та не ведеться державний лісовий кадастр. Рахункова палата. URL: <https://cutt.ly/gj4pQZO>

2. З 1 лютого в Україні має повноцінно запрацювати централізований облік деревини. URL: <https://cutt.ly/ZjUUD90>

3. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів на ведення лісового і мисливського господарства, охорону і захист лісів в лісовому фонді та розпорядження об'єктами державної власності, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України: Рішення Рахункової палати України від 25.10.2016 р. № 22-1.

4. Публічний звіт Держлісагентства за 2019 рік. URL: <https://cutt.ly/Lj08gCz>